

TÜRKİYE’DE İSTİHDAMIN SEKTÖREL DAĞILIMI: TÜRKİYE İŞ KURUMU’NUN (İŞKUR) SEKTÖREL BAZDA İSTİHDAMA DESTEKLERİ

Mehmet TATAR*

ÖZET

Ekonomik ve sosyal açıdan ülkenin büyümesi ve kalkınması sektörel bazda istihdamın geliştirilmesi ve artırılması ile doğru orantılıdır. Ekonomiye yön veren tarım, sanayi, inşaat ve hizmet sektörlerinde istihdamın yeterince geliştirilememesi bireysel ve toplumsal düzeyde sosyal adaleti ve gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla, sektörel bazda istihdamın mevcut durumunu incelemek ve değerlendirmek sonraki dönemler için oluşturulacak stratejilerin daha etkin olması adına önem arz etmektedir. Bu çalışma, Türkiye’de istihdamın sektörel olarak neden geliştirilemediği ve Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) tarafından sektörel bazda istihdamın geliştirilmesine ne tür katkılar sunulduğu sorularına cevap niteliği taşımaktadır. Ekonomide yaşanan istikrarsızlıklar, krizler ve kırılganlıklar tüm sektörlerde istihdamı olumsuz etkilemektedir. Sektörel bazda istikrarın sağlanması ekonomik, sosyal, eğitim ve tarım alanında güven veren istihdam odaklı politikalara bağlıdır. Dolayısıyla, sektörel bazda istihdamı destekleyen makro ve mikro düzeyde etkin ulusal istihdam politikaları geliştirilmelidir. Bu çalışmada, Türkiye’de istihdamın sektörel bazda geliştirilmesine yönelik önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Sektör, İstihdam, İŞKUR

SECTORAL DISTRIBUTION OF EMPLOYMENT IN TURKEY: TURKISH EMPLOYMENT AGENCY'S (ISKUR) SUPPORT TO EMPLOYMENT ON A SECTORAL BASIS

ABSTRACT

Economic and social growth and development of the country is directly proportional to the development and increase of employment on a sectoral basis. Failure to sufficiently develop employment in agriculture, industry, construction and service sectors that lead the economy negatively affects social justice and income distribution at individual and social level. Therefore, analysing and evaluating the current situation of employment on a sectoral basis is important for the strategies to be formulated for the following periods to be more effective. This study aims to answer the questions of why sectoral employment cannot be developed in Turkey and what kind of contributions are made by the Turkish Employment Agency (ISKUR) to the development of employment on a sectoral basis. Instabilities, crises and vulnerabilities in the economy adversely affect employment in all sectors. Ensuring sectoral stability depends on employment-oriented policies that provide confidence in economic, social, educational and agricultural fields. Therefore, effective national employment policies should be developed at macro and micro levels that support employment at sectoral level. In this study, suggestions for improving employment in Turkey on a sectoral basis are given.

Keywords: Turkey, Sector, Employment, ISKUR

* Dr., İş ve Meslek Danışmanı, Isparta Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü, mehmettatar_02@hotmail.com,
Tatar, M. (2025). Türkiye’de İstihdamın Sektörel Dağılımı: Türkiye İş Kurumu’nun (İŞKUR) Sektörel Bazda İstihdama Destekleri. *Bitlis Eren Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 126-144.

1. GİRİŞ

Çalışma hayatında sıklıkla kullandığımız sektör kelimesi Türk Dil Kurumuna (TDK) göre bölüm, kol, dal, kesim veya benzer işleri yapan topluluk anlamına gelmektedir (TDK, 2024). Diğer bir ifadeyle sektör, ekonominin benzer özellikler taşıyan alt bölümleridir. Ekonomide üretimin niteliğine bağlı olarak sektörler tarım, sanayi, inşaat ve hizmetler şeklinde incelenirken girişimcilerin niteliklerine göre özel ve kamu sektörü şeklinde incelenmektedir. Her ana sektör kendi içinde spesifik bir alana odaklanan alt sektörlerle ayrılmaktadır. Örneğin sanayi sektörü kendi içerisinde tekstil, gıda, makina, demir-çelik vb. şeklinde alt sektörlerle ayrılmaktadır. Tarım, sanayi, inşaat ve hizmet sektörleri ekonomiyi yönlendiren temel sektörlerdir. Tarım sektöründe doğal kaynakların direkt kullanılmasıyla mallar üretilirken sanayi sektöründe üretilen mallardan yeni ürünler üretilmektedir. Dolayısıyla tarım sektörü birincil sektörü ve sanayi sektörü de ikincil sektörü oluşturmaktadır. Üçüncül sektör olarak bilinen hizmet sektörü, her iki sektörün dışında kalan faaliyetleri kapsamaktadır (Şahin vd., 2018: 244). İstihdamın farklı sektörler şeklinde incelenmesi hem teorik analiz hem de uygulama açısından önem arz etmektedir. İstihdamın sektörel dağılımının analiz edilmesi çalışma hayatında işgücünün arz ve talep durumu hakkında ilgili taraflara bilgi vermektedir. Yatırımcılara hangi sektörlerde yatırım yapılabileceği hakkında fikir verirken iş arayanlara da hangi sektörlerde iş bulunabileceği konusunda kolaylık sağlamaktadır. Böylece hem işverenler hem de iş arayanların yeni stratejiler geliştirmelerine ve yeni fırsatları değerlendirmelerine yardımcı olunmaktadır.

Yerli ve yabancı sermayenin yetersizliği, ekonomik krizler ve dalgalanmalar nedeniyle sanayi sektörü gibi diğer sektör yatırımlarında düşüş yaşanması ve rekabet gücünün azalması istihdamı olumsuz etkilemiştir. Ülkenin ekonomik ve sosyal açıdan büyümesi ve kalkınması amacıyla çalışma hayatında istihdamın bütün sektörlerde geliştirilmesi önem arz eden bir konudur. Çalışan nüfusun ana sektörlerle göre dağılımı aynı zamanda nüfusun çevre üzerinde yaptığı etkinin yönünü ve boyutunu da göstermektedir. Temel sektörler olarak bilinen tarım, sanayi ve hizmet sektörleri ekonomiye yön vermektedir.

İstihdam bireysel ve toplumsal refahın sağlanmasında vazgeçilmez bir olgudur. İstihdam vergilerinin düşürülmesi, işgücü piyasasındaki katılıkların giderilmesi, istihdam sağlayan işletmelere destek verilmesi, eğitim-istihdam ilişkisinin güçlendirilmesi ve dış ticareti artırıcı önlemlerin alınması gibi politikaların geliştirilmesi sektörel bazda istihdamı da artıracaktır.

Bu araştırmanın temel amacı, istihdamın sektörel bazda nasıl geliştirileceği sorusuna cevap aramak ve İŞKUR’un istihdamı artırmaya yönelik desteklerini inceleyerek çalışma hayatına ve akademik çalışmalara katkıda bulunmaktır. Bu çalışmada, veri toplama tekniklerinden literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Konuyla ilgili literatür incelendikten sonra Türkiye’de istihdamın sektörel dağılımı ele alınarak Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve İŞKUR verileri doğrultusunda analiz edilmiştir. Sonrasında sektörel bazda istihdamın geliştirilememesinin nedenleri irdelenmiştir. Bir sonraki başlıkta İŞKUR’un sektörel bazda istihdama destekleri incelenmiştir. Sonuç kısmında ise Türkiye’de istihdamın sektörel olarak geliştirilmesine yönelik önerilere yer verilmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Konuyla ilgili literatür incelendiğinde Türkiye’de istihdamın sektörel dağılımını ele alan birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Benzer şekilde bu çalışmanın da literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Uğurlu (2015), Türkiye’de sanayi ve hizmet sektörlerinin büyümeye ve istihdama katkılarını, söz konusu sektörlerin zaman içerisinde gösterdiği değişim ve dönüşümleri analiz etmiştir. 1995-2011 dönemini kapsayan yıllarda Türkiye ekonomisinde yapısal bir değişimin

yaşandığını, tarım sektörünün istihdamdaki payının giderek azaldığını, sanayi ve hizmet sektörlerinin istihdamdaki paylarının giderek arttığını ifade etmiştir.

Telli Üçler (2022), Türkiye için 1992-2020 döneminde hizmet, sanayi ve tarım sektörlerindeki istihdam oranları ile ekonomik büyüme oranları arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmada granger nedensellik testini uygulamıştır. Testin sonucunda ekonomik büyümenin hizmet ve sanayi sektörlerinde istihdamı arttırdığını ifade etmiştir. Ayrıca ekonomik büyüme ile tarım sektörü arasında nedensellik ilişkisinin bulunmadığını ve tarım sektöründe istihdamsız büyümenin olduğunu dile getirmiştir.

Akcan ve Azazi (2022), Türkiye için yaptıkları çalışmada istihdam ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu amaçla 2005 yılının ilk çeyreği ile 2020 yılının 3. çeyreği arasındaki döneme ait büyüme ve istihdam verilerini kullanarak granger nedensellik testi uygulamışlar. Testin sonucunda sanayi sektöründe istihdam oluşturmamayan büyümenin geçersiz olduğunu ve tarım, hizmet ve inşaat sektöründe ise istihdam oluşturmamayan büyümenin geçerli olduğunu ifade etmişlerdir.

Akıncı ve Yılmaz (2013), çalışmalarında Türkiye’de sektörel istihdam ve bölgesel kalkınma ilişkisini ele almışlar. 2004-2011 dönemi için sektörel bazda istihdamın 26 bölge üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. Analiz sonucunda sanayi, tarım ve hizmet sektörleri bazında yaratılan istihdamın bölgedeki illerin kalkınmasını etkilediğini ifade etmişler. Üç sektörün istihdam boyutuna bağlı olarak sırasıyla Marmara, Ege, Orta ve Güney bölgelerinde kalkınma düzeyinin yüksek olduğunu Kuzeydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde bulunan illerin kötü bir performans sergilediklerini belirtmişler.

Tüfekçi vd. (2014), araştırmalarında tarım, sanayi, inşaat ve hizmet sektörleri ile toplam istihdam arasındaki nedensellik ilişkisini araştırarak toplam istihdamın sektörel bazdaki belirleyicilerini tahmin etmeye çalışmışlar. Çalışmanın sonucunda farklı sektörler ile toplam istihdam arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu ve toplam istihdamın temel belirleyici sektörünün hizmet sektörü olduğunu tespit etmişler.

3. TÜRKİYE’DE İSTİHDAMIN SEKTÖREL DAĞILIMI

İstihdamın sektörel dağılımı, ülkenin ekonomik yapısını ve gelişmişlik düzeyini açıklayan bir göstergedir. İstihdamın sektörel dağılımı her ülke için farklılık arz ederken gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeleri birbirinden ayırmaktadır. Tarım ve sanayi sektörleri mal üretirken hizmet sektörü bu iki sektörün gelişmesine bağlıdır. Gelişmekte olan ülkelerde sanayi sektörü gelişmediğinden işgücünün çoğu tarım sektöründe istihdam edilmiştir. Sanayi sektöründe görülen gelişmeye bağlı olarak tarım sektöründen sanayi sektörüne doğru istihdamda bir kaymanın olduğu görülür. Sanayi sektörünün gelişmesiyle birlikte istihdam hizmetler sektöründe gelişmeye başlar (Zaim, 1997:147).

Türkiye’de sektörel bazda istihdamın mevcut durumunu incelemek ve değerlendirmek sonraki dönemler için oluşturulacak stratejilerin daha etkin olması adına önem arz etmektedir. Tablo 1’de görüldüğü üzere yıllar itibarıyla istihdamın sektörel dağılımı incelendiğinde, 2005 yılında Türkiye’de istihdamda olan 19 milyon 357 bin kişinin; 4 milyon 945 bini (%25,5) tarım sektöründe, 4 milyon 140 bini (%21,4) sanayi sektöründe, 1 milyon 96 bini (%5,7) inşaat sektöründe ve 9 milyon 176 bini (%47,4) hizmet sektöründe çalıştığı görülmektedir. 2023 yılında ise istihdamda olan 31 milyon 632 bin kişinin; 4 milyon 695 bini (%14,8) tarım sektöründe, 6 milyon 711 bini (%21,2) sanayi sektöründe, 1 milyon 997 bini (%6,3) inşaat sektöründe ve 18 milyon 230 bini (%57,6) hizmet sektöründe çalıştığı görülmektedir. 2005-2023 dönemini kapsayan yıllarda istihdamın daha çok üretken sektörlerle kaydığı görülmektedir. Sanayileşme ve kalkınma

sürecinde tarım sektörü dışındaki diğer sektörlerde yatırımların artmasına bağlı olarak istihdam artış sergilemiştir. Tarım sektöründe istihdamda azalma yaşanırken sanayi sektöründe düşük düzeyde bir artışın olduğu görülmektedir. Hizmet sektöründe istihdamda meydana gelen artış sanayi sektöründen daha fazla olmuştur. Bu durum Türkiye’de sanayi sektörünün tam anlamıyla gelişmediğini ve tarım sektöründen ayrılan işgücünün hizmet sektörüne yöneldiğini göstermektedir. Dolayısıyla hizmet sektöründe istihdam giderek artmıştır. Sanayi sektöründe yeteri kadar bir artışın olmadığı ve istihdam yaratma potansiyelinin tam anlamıyla gelişmediği görülmektedir. İnşaat sektörü de benzer şekilde yıllar itibarıyla sürekli küçük artışlar göstermiştir. Covid 19 salgın süreci olarak bilinen 2019-2020 yıllarında salgının yayılma riskini azaltmak amacıyla sokağa çıkma yasağı ve seyahat kısıtlamaları, işyerlerinde kısmi ve tam kapanmaların yaşanması gibi nedenler işgücü piyasasında hizmet sektörünü kısmen olmak üzere diğer bütün sektörlerde istihdamı olumsuz etkilemiştir. Devlet bu süreçte yaşanan olumsuzlukları gidermek ve istihdamı korumak amacıyla pasif istihdam politika uygulamalarını daha fazla kullanmıştır. 2022 yılında Covid-19 salgınından kaynaklı olumsuzlukların sona ermesiyle birlikte tarım sektöründe istihdam azalırken inşaat, sanayi ve hizmetler sektöründe istihdamın artmaya başlamıştır.

Tablo 1. Türkiye’de İstihdamın Sektörel Dağılımı (2005-2023)

Yıllar	Toplam (Bin)	Tarım (Bin)	Sanayi (Bin)	İnşaat (Bin)	Hizmetler (Bin)	Tarım (%)	Sanayi (%)	İnşaat (%)	Hizmetler (%)
2005	19.357	4.945	4.140	1.096	9.176	25,5	21,4	5,7	47,4
2006	19.717	4.612	4.299	1.182	9.624	23,4	21,8	6,0	48,8
2007	20.001	4.410	4.388	1.228	9.975	22,0	21,9	6,1	49,9
2008	20.399	4.445	4.524	1.237	10.193	21,8	22,2	6,1	50,0
2009	20.534	4.783	4.153	1.299	10.299	23,3	20,2	6,3	50,2
2010	21.810	5.073	4.619	1.423	10.696	23,3	21,2	6,5	49,0
2011	23.166	5.289	4.855	1.672	11.350	22,8	21,0	7,2	49,0
2012	23.738	5.156	4.891	1.714	11.977	21,7	20,6	7,2	50,5
2013	24.486	5.039	5.133	1.788	12.525	20,6	21,0	7,3	51,2
2014	25.774	5.220	5.339	1.913	13.302	20,3	20,7	7,4	51,6
2015	26.501	5.357	5.345	1.916	13.884	20,2	20,2	7,2	52,4
2016	27.126	5.287	5.295	1.991	14.552	19,5	19,5	7,3	53,6
2017	28.075	5.401	5.394	2.108	15.171	19,2	19,2	7,5	54,0
2018	28.691	5.282	5.686	2.012	15.711	18,4	19,8	7,0	54,8
2019	28.042	5.096	5.572	1.566	15.808	18,2	19,9	5,6	56,4
2020	26.695	4.737	5.482	1.546	14.930	17,7	20,5	5,8	55,9
2021	28.797	4.948	6.143	1.777	15.928	17,2	21,3	6,2	55,3
2022	30.752	4.866	6.663	1.846	17.378	15,8	21,7	6,0	56,5
2023	31.632	4.695	6.711	1.997	18.230	14,8	21,2	6,3	57,6

Kaynak: TÜİK, 2024

Türkiye’de istihdamın cinsiyete göre sektörel bazda sayısal dağılımı incelendiğinde hizmet sektörünün diğer sektörlerle göre daha baskın olduğu görülmektedir. Tablo 2’de 2005 yılında 7 milyon 444 bin erkek hizmet sektöründe istihdam edilirken 2023 yılında bu sayı 11 milyon 683

bin'e yükselmiştir. Benzer şekilde 2005 yılında 1 milyon 732 bin kadın hizmet sektöründe yer alırken 2023 yılında bu sayı 6 milyon 547 bin'e yükselmiştir.

Tablo 2. Türkiye’de Cinsiyete Göre İstihdamın Sektörel Bazda Sayısal Dağılımı, Bin (2005-2023)

Yıllar	ERKEK					KADIN				
	Toplam	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler	Toplam	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler
2005	14.584	2.717	3.352	1.071	7.444	4.773	2.228	788	25	1.732
2006	14.826	2.502	3.492	1.150	7.683	4.890	2.110	808	32	1.941
2007	15.069	2.381	3.569	1.195	7.923	4.932	2.028	819	32	2.052
2008	15.250	2.403	3.684	1.198	7.964	5.150	2.042	840	39	2.229
2009	15.077	2.602	3.287	1.262	7.926	5.457	2.181	865	37	2.373
2010	15.870	2.687	3.642	1.372	8.169	5.940	2.385	976	52	2.527
2011	16.759	2.792	3.836	1.621	8.510	6.407	2.496	1.019	51	2.840
2012	17.037	2.758	3.844	1.657	8.778	6.702	2.398	1.047	57	3.199
2013	17.437	2.685	3.998	1.728	9.026	7.049	2.354	1.135	60	3.500
2014	18.181	2.826	4.097	1.833	9.425	7.594	2.394	1.242	80	3.877
2015	18.495	2.906	4.106	1.845	9.639	8.006	2.451	1.240	70	4.245
2016	18.823	2.918	4.058	1.906	9.942	8.303	2.369	1.238	86	4.610
2017	19.369	2.967	4.106	2.025	10.270	8.706	2.434	1.288	83	4.901
2018	19.674	2.936	4.314	1.929	10.494	9.017	2.346	1.372	83	5.217
2019	19.117	2.850	4.218	1.498	10.551	8.925	2.246	1.354	68	5.257
2020	18.396	2.820	4.165	1.476	9.934	8.299	1.917	1.317	70	4.995
2021	19.792	2.901	4.644	1.693	10.553	9.005	2.047	1.499	84	5.374
2022	20.818	2.822	4.969	1.755	11.272	9.935	2.043	1.694	91	6.106
2023	21.286	2.757	4.950	1.896	11.683	10.346	1.938	1.761	100	6.547

Kaynak: TÜİK, 2024

Tablo 3’te Türkiye’de cinsiyete göre istihdamın sektörel bazda oransal dağılımı incelendiğinde yıllar itibariyle kadınların sanayi ve inşaat sektörlerinde erkeklere oranla daha düşük düzeyde tarım ve hizmetler sektörlerinde ise daha yüksek düzeyde oldukları görülmektedir. Tabloda dikkat çeken önemli bir nokta, kadınların erkeklere oranla hizmet sektöründe yıllar itibariyle giderek daha fazla istihdamda yer almalarıdır. Hizmet sektöründe kadın istihdam oranında yaşanan bu artışın nedeni, kadınların eğitim düzeyi, kariyer beklentisi, mesleki eğitim ile nitelik kazanmaları ve girişimcilik ruhunun gelişmesi gibi faktörler gösterilebilir.

Tablo 3. Türkiye’de Cinsiyete Göre İstihdamın Sektörel Bazda Oransal Dağılımı, % (2005-2023)

Yıllar	ERKEK					KADIN				
	Toplam	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler	Toplam	Tarım	Sanayi	İnşaat	Hizmetler
2005	61,5	18,6	23,0	7,3	51,0	19,4	46,7	16,5	0,5	36,3
2006	61,3	16,9	23,6	7,8	51,8	19,5	43,1	16,5	0,7	39,7
2007	61,1	15,8	23,7	7,9	52,6	19,3	41,1	16,6	0,7	41,6
2008	60,8	15,8	24,2	7,9	52,2	19,9	39,6	16,3	0,8	43,3
2009	59,1	17,3	21,8	8,4	52,6	20,7	40,0	15,9	0,7	43,5
2010	60,8	16,9	23,0	8,6	51,5	22,2	40,2	16,4	0,9	42,5
2011	62,9	16,7	22,9	9,7	50,8	23,4	39,0	15,9	0,8	44,3
2012	62,9	16,2	22,6	9,7	51,5	24,1	35,8	15,6	0,8	47,7
2013	63,1	15,4	22,9	9,9	51,8	24,9	33,4	16,1	0,9	49,6
2014	64,6	15,5	22,5	10,1	51,8	26,3	31,5	16,4	1,1	51,1
2015	64,7	15,7	22,2	10,0	52,1	27,3	30,6	15,5	0,9	53,0
2016	64,8	15,5	21,6	10,1	52,8	28,0	28,5	14,9	1,0	55,5
2017	65,3	15,3	21,2	10,5	53,0	28,8	28,0	14,8	1,0	56,3
2018	65,6	14,9	21,9	9,8	53,3	29,4	26,0	15,2	0,9	57,9
2019	62,9	14,9	22,1	7,8	55,2	28,7	25,2	15,2	0,8	58,9
2020	59,4	15,3	22,6	8,0	54,0	26,2	23,1	15,9	0,8	60,2
2021	62,8	14,7	23,5	8,6	53,3	28,0	22,7	16,6	0,9	59,7
2022	65,0	13,6	23,9	8,4	54,1	30,4	20,6	17,1	0,9	61,5
2023	65,7	13,0	23,3	8,9	54,9	31,3	18,7	17,0	1,0	63,3

Kaynak: TÜİK, 2024

Tablo 4’te 2. düzeyde yer alan 26 bölgede istihdamın sektörel dağılımı yer almaktadır. 2023 yılı verilerine göre, her bölgenin kalkınma düzeyine bağlı olarak istihdamın sektörel dağılımı farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılığın nedeni olarak demografik yapı, işgücü, eğitim, ulaşım, göç, bölgesel teşvikler, enerji kaynakları, sermaye yapısı gibi faktörlerin bölgenin kalkınmasında ve istihdamın sektörel dağılımında etkin olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, her bölgenin sahip olduğu potansiyel ve özellikleri göz önünde bulundurularak kısa, orta ve uzun vadeli politikaların oluşturulmasına ve uygulanmasına ihtiyaç vardır. Bu bağlamda teşvik uygulamalarının bütün sektörleri kapsaması önemlidir. Çünkü yatırım teşviklerinin bölge ekonomisine ve kalkınmasına doğrudan etkisi olduğu gibi sektörel bazda istihdama büyük katkı sunmaktadır. İstihdam için bir araç olarak kullanılan teşviklerin yaygın ve etkin kullanılması sağlanmalıdır.

Türkiye’de 2023 yılında bölgelere göre istihdamın sektörel dağılımı incelendiğinde; toplamda en fazla sırasıyla 6 milyon 569 bin kişi TR10 (İstanbul), 2 milyon 226 bin kişi TR51 (Ankara) ve 1 milyon 759 bin kişi TR31 (İzmir) bölgesinde istihdam edildiği görülmektedir. En az istihdam ise 324 bin kişi ile TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop) bölgesinde gerçekleşmiştir. Tarım sektöründe TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane), sanayi ve hizmet sektöründe ise TR10 (İstanbul) bölgesi istihdamda ilk sırayı almıştır.

Tablo 4. Sektöre Göre İstihdam Edilenler (Düzey 2), (2023)

Yıl	Top. (Bin)	Tarım (Bin)	Sanayi (*) (Bin)	Hizmet (Bin)	Tarım (%)	Sanayi (*) (%)	Hizmet (%)
2023	31 632	4 695	8 708	18 230	14,8	27,5	57,6
TR10 (İstanbul)	6 569	30	1 922	4 617	0,5	29,3	70,3
TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli)	841	112	328	402	13,3	39,0	47,8
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	736	171	176	389	23,3	24,0	52,8
TR31 (İzmir)	1 759	111	577	1 071	6,3	32,8	60,9
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	1 305	237	313	755	18,2	24,0	57,8
TR33 (Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak)	1 276	374	368	534	29,3	28,8	41,8
TR41 (Bursa, Eskişehir, Bilecik)	1 739	132	730	876	7,6	42,0	50,4
TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	1 721	185	628	908	10,8	36,5	52,7
TR51 (Ankara)	2 226	85	588	1 552	3,8	26,4	69,7
TR52 (Konya, Karaman)	936	208	267	460	22,2	28,6	49,2
TR61 (Antalya, Isparta, Burdur)	1 475	237	223	1 015	16,1	15,1	68,8
TR62 (Adana, Mersin)	1 448	247	357	843	17,1	24,7	58,2
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	965	147	254	564	15,2	26,3	58,4
TR71 (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir)	555	137	122	297	24,7	21,9	53,5
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	872	206	228	439	23,6	26,1	50,3
TR81 (Zonguldak, Karabük, Bartın)	389	85	109	195	21,8	28,0	50,2
TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	324	126	66	132	38,8	20,4	40,8
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	1 103	369	206	528	33,4	18,7	47,9
TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	1 112	399	199	515	35,9	17,9	46,3
TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	374	141	50	183	37,6	13,5	48,9
TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	340	153	48	139	45,1	14,1	40,8
TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	584	169	129	286	29,0	22,1	48,9
TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)	561	156	129	275	27,9	23,1	49,0
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	878	96	313	469	10,9	35,7	53,4
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	977	280	247	450	28,6	25,3	46,1
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	566	100	129	337	17,7	22,8	59,5

(*) İnşaat sektörü, sanayi sektörü içinde değerlendirilmiştir.

Kaynak: TÜİK, 2024

4. SEKTÖREL BAZDA İSTİHDAMIN GELİŞTİRİLEMEMESİNİN NEDENLERİ

Makro ve mikro düzeyde etkin ulusal istihdam politikalarının geliştirilememesi, ekonomik istikrarsızlıklar ve krizler, sektörlerin rekabet edebilirliklerinin artırılmaması ve istihdam sağlayıcı yönlerinin geliştirilememesi, esnek çalışma biçimlerinin geliştirilememesi, girişimciliğin yeterince desteklenmemesi, vergi indirimi, sigorta primi indirimi, kredi gibi teşvik ve desteklerin tam anlamıyla sağlanamaması, faiz, kur ve enflasyon ayarlamasının yapılamaması, bölgeler arası dengesizliği giderecek politikaların geliştirilmemesi gibi sorunlar sektörel bazda kalıcı istihdamı olumsuz etkilemektedir. Türkiye’de sektörel bazda karşılaşılan istihdam sorunlarından bazıları şöyle sıralanabilir (Yaprak, 2009: 505):

- Nüfus artış hızının devam etmesi,
- Genç nüfusun fazla olması,
- Niteliksiz işgücünün fazla olması,

- Çalışma hayatında yer alan kadın işgücünün az olması,
- Kayıt dışı çalışanların sayı itibariyle fazla olması,
- İstihdam yaratmayan ekonomik büyümenin varlığı,
- İşçi maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle işverenlerin istihdamı artırma yönündeki isteksiz tutumları.

Gelişmekte olan ülkelerde ekonomi daha çok tarım ve tarıma dayalı sanayide yoğunlaşmıştır. Dolayısıyla tarım sektörü istihdam açısından büyük bir öneme sahiptir. Ancak, Türkiye’de tarım sektöründe sürekli istihdamın sağlanamaması nedeniyle mevcut işgücünün bir kısmı mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmakta ve diğer bir kısmı da tarım sektöründen diğer sektörlerle geçiş yapmaktadır (Akbıyık, 2011: 133). Türkiye’de tarım sektöründe yıllar itibariyle istihdamda bir azalmanın yaşandığı görülmektedir. Tarım sektöründe istihdamın azalmasının temel bazı sebeplerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Taşyürek, 2016: 4):

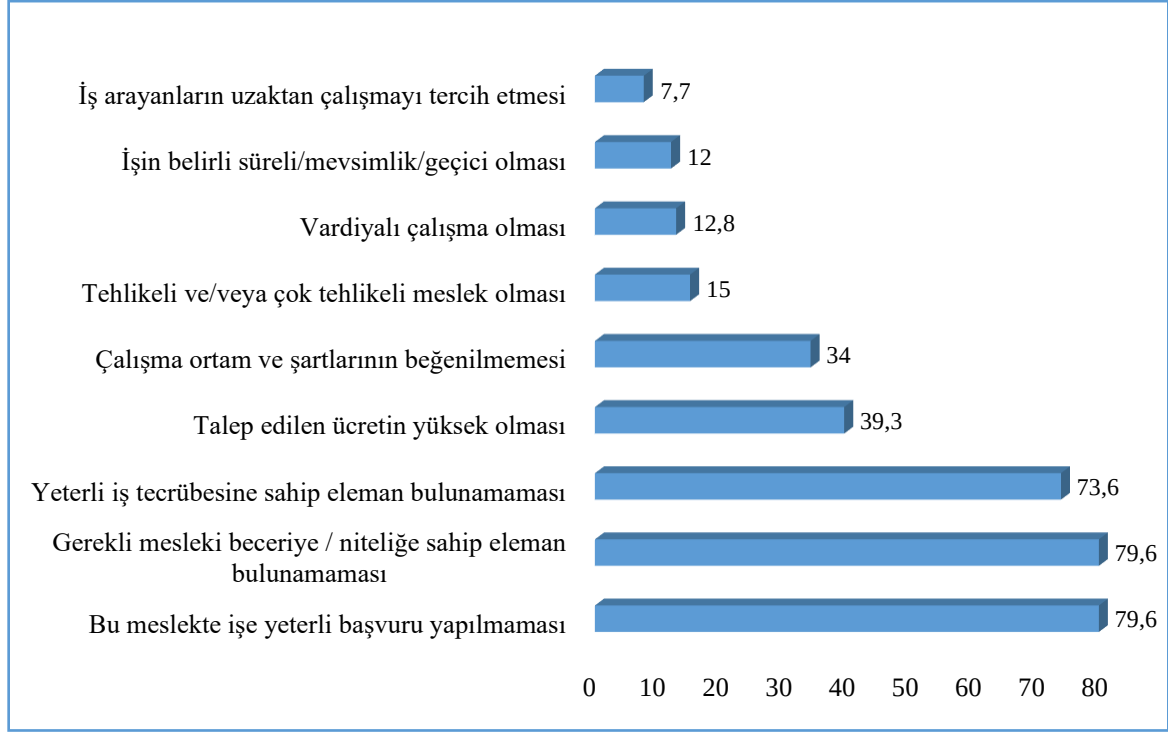
- Tarım arazilerinin miras nedeniyle küçülmesi,
- Sulanabilir arazinin yetersiz olması,
- Girdi maliyetlerinin yüksek olması,
- Çiftçilerin yetersiz eğitime sahip olması,
- Teknoloji ve yeniliklerde uyum problemlerinin yaşanması,
- Tarımı destekleme politikalarının yetersiz olması veya etkin olmaması.

Sektörel bazda istihdamın gelişmemesinin ekonomik, sosyal, demografik ve kurumsal birçok farklı nedenleri bulunmaktadır. Sektörel bazda istihdamın yeterince gelişmemesinin bir diğer nedeni de işgücü piyasasında işverenler ile işgücünün beklentilerinin uyuşmamasıdır. İşgücü piyasasının arz tarafı olan işgücünden ve talep tarafını oluşturan işverenlerden kaynaklanan nedenler sektörel bazda istihdamı olumsuz etkilemektedir. İŞKUR’un 2023 yılında farklı sektörlerde faaliyet gösteren işverenlere yönelik yaptığı işgücü piyasası araştırması (İPA) sonuçlarına göre işverenlerin açık işlerde talep ettiği beceriler şöyle sıralanmıştır (İŞKUR İPA, 2023: 32):

- Yeterli mesleki ve teknik bilgiye sahip olma,
- İş tecrübesine sahip olma,
- Takım çalışmasına uyum sağlama,
- Fiziki ve bedensel yeterliliğe sahip olma,
- İletişim ve ifade yeteneğine sahip olma,
- Sorun çözme ve inisiyatif alabilme,
- Analitik düşünebilme,
- Bilgisayar kullanabilme,
- İkna kabiliyetine ve pazarlama gücüne sahip olma,
- Yabancı dil bilme,
- Program dili bilgisine sahip olma.

Çalışma hayatında yer alan işgücünün işverenlerin açık işlerde talep ettiği becerilere sahip olması sektörel bazda istihdamı olumlu etkileyecektir. 2023 yılı İPA sonuçlarına göre işverenlerin eleman temininde güçlük çekmelerinin nedenleri grafik 1’de yer almaktadır. Rapora göre en fazla güçlük çekilme nedenleri incelendiğinde ilk üç sırada; meslekte işe yeterli başvurunun bulunmaması (%79,6), gerekli mesleki beceriye/niteliğe sahip eleman bulunamaması (%79,6) ve yeterli iş tecrübesine sahip eleman bulunamaması (%73,6) nedenlerinin yer aldığı görülmektedir

(İŞKUR İPA, 2023: 39). İşverenler tarafından istenen yetenek, beceri, deneyim, tecrübe, fazla çalıştırma, düşük ücret, vardiyalı çalıştırma talebi gibi sebepler farklı sektörlerde iş arayanların bir kısmını iş aramaktan vazgeçirmektedir. İş arayanların işgücü piyasasına ilk kez giriş yapmaları, iş tecrübelerinin olmaması, işgücü piyasasını yeterince tanımamaları, uygulanan ücret politikaları, ek maliyet nedeniyle işverenler tarafından tercih edilmemeleri gibi faktörler sektörel bazda istihdamı olumsuz etkilemektedir. Türkiye’de istihdamın sektörel dağılımındaki yapısal bozukluğu giderecek bir istihdam politikasının uygulanmasına ihtiyaç vardır (Gül vd., 2009: 256).

Grafik 1. Eleman Temininde Güçlük Çekilme Nedenleri (%)

Kaynak: İPA, 2023: 39

5. İŞKUR’UN SEKTÖREL BAZDA İSTİHDAMA DESTEKLERİ

15.03.1946 tarihinde kamu istihdam hizmeti sunmaya başlayan İş ve İşçi Bulma Kurumu (İİBK), 05.07.2003 tarihinde Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) olarak isim değiştirmiştir. Bu tarihten itibaren yeni adıyla kamu istihdam hizmetini sunmaya devam etmiştir. 02.11.2011 tarihinde İŞKUR’un taşra teşkilatı yeniden yapılandırılarak il düzeyinde “Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüğü” ve il müdürlüklerine bağlı “Hizmet Merkezi” şeklinde kamu istihdam hizmeti vermeye başlamıştır (İŞKUR 11. Genel Kurul Raporu, 2021: 18).

Kuruluş amacı, istihdamı koruma, geliştirme, yaygınlaştırma ve işsizliği önleme faaliyetlerine yardımcı olmaktır. İŞKUR, pasif istihdam politikası araçlarıyla istihdamı korumaya çalışırken aktif istihdam politika araçlarını kullanarak istihdamı artırma yönünde destek sunmaktadır. İş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinin yanı sıra aktif işgücü programları kapsamında mesleki eğitim kursları (MEK), işbaşı eğitim programları (İEP), toplum yararına programlar (TYP) düzenleyerek istihdamı desteklemektedir. Ayrıca, işe yerleştirme, işgücüne meslek ve iş tecrübesi kazandırma, dezavantajlı grubunda yer alanların (Kadın, genç, engelli, eski hükümlü ve uzun süreli işsizler) sürdürülebilir istihdamlarını sağlamaya yönelik hizmetler sunmaktadır (İŞKUR Faaliyet Raporu, 2020: 2).

İşgücü piyasasına ilişkin güncel, doğru ve güvenilir bilgiye sahip olmak sektörel bazda istihdamın korunması, geliştirilmesi ve işsizliğin azaltılması açısından önemlidir. İŞKUR, sektörel bazda istihdamı koruma ve artırma konusunda işgücü piyasasında önemli bir rol üstlenmiştir. Bu bağlamda, işgücü piyasasını düzenli bir şekilde izleyerek araştırmalar yapmaktadır. Bu araştırmalardan elde ettiği verileri derleyip analiz etmektedir. Analizler sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda il istihdam ve mesleki eğitim kurullarında (İİMEK) aldığı kararlar ile sunmuş olduğu hizmetlerin nitelik ve niceliğini arttırmaya çalışmaktadır (İŞKUR İİMEK Faaliyet Raporu, 2023: 13).

İş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinin yanı sıra aktif işgücü programları kapsamında mesleki eğitim kursları ve işbaşı eğitim programları düzenleyerek işgücüne nitelik kazandırmakta ve istihdama sektörel bazda destek vermektedir. Dolayısıyla bu programlar işgücü piyasasına yön verirken aynı zamanda sektörel bazda istihdamın önemli bir vazgeçilmezi haline gelmiştir. İŞKUR dezavantajlı grubunda yer alan kadın, genç, engelli, eski hükümlü ve uzun süreli işsizler başta olmak üzere tüm iş arayanlara ve işverenlere oldukça geniş bir yelpazede hizmet sunarak sektörel bazda istihdamı desteklemektedir.

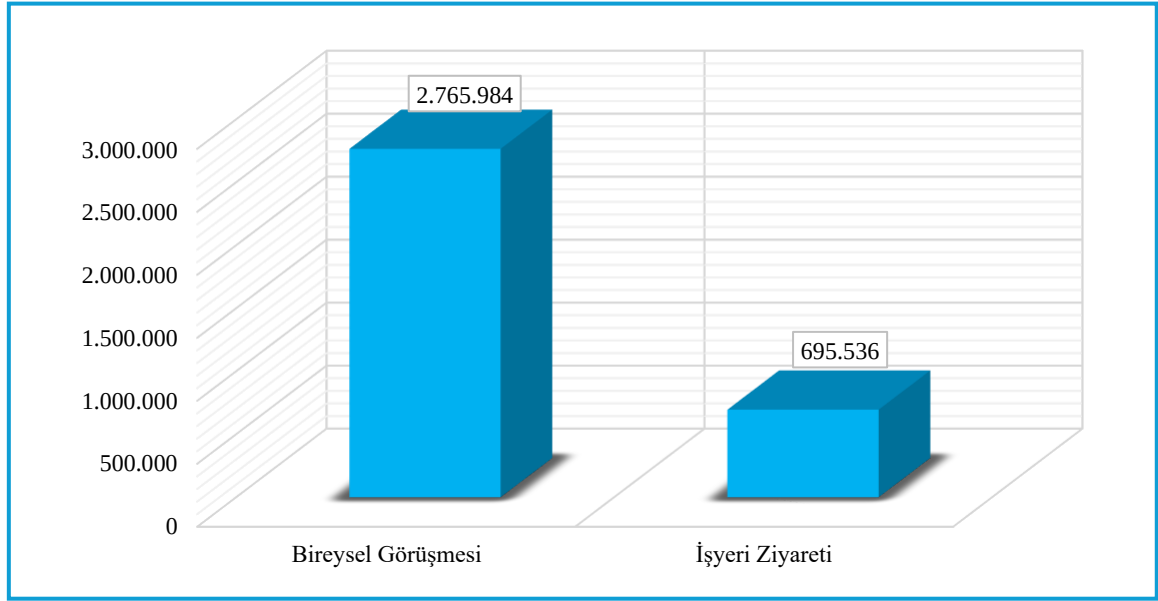
İŞKUR, işgücü piyasasının arz tarafı olan işgücünü ve talep tarafını temsil eden işverenleri buluşturma konusunda adeta bir köprü görevi üstlenmiştir. Bünyesinde görev yapan işveren danışmanlarınca kuruma kayıtlı işyerleri bir plan dâhilinde ziyaret edilerek veya kuruma gelen işverenlere kurum hizmetleri, işgücü piyasasına yönelik güncel gelişmeler, istihdam teşvikleri/destekleri hakkında bilgilendirmeler yapılmaktadır. Sektörel bazda istihdamı kalıcı kılmak ve desteklemek amacıyla işverenlerin ihtiyaçları doğrultusunda gerekli meslekleri belirleyerek eğitim programlarından yararlanmalarını sağlamaktadır (İŞKUR, Faaliyet raporu, 2022: 75).

5.1. İŞ VE MESLEK DANIŞMANLIĞI HİZMETLERİ

İŞKUR bünyesinde görev yapan iş ve meslek danışmanları beş branşta danışmanlık hizmeti sunmaktadır. İş arayan danışmanı, işveren danışmanı, meslek danışmanı, engelli iş koçu ve iş kulübü lideri şeklinde görev yapan iş ve meslek danışmanları işgücü piyasasının arz tarafı olan işgücüne ve talep tarafı olan işverenlere yönelik danışmanlık hizmeti sunmaktadırlar (İŞKUR Faaliyet Raporu, 2023: 64).

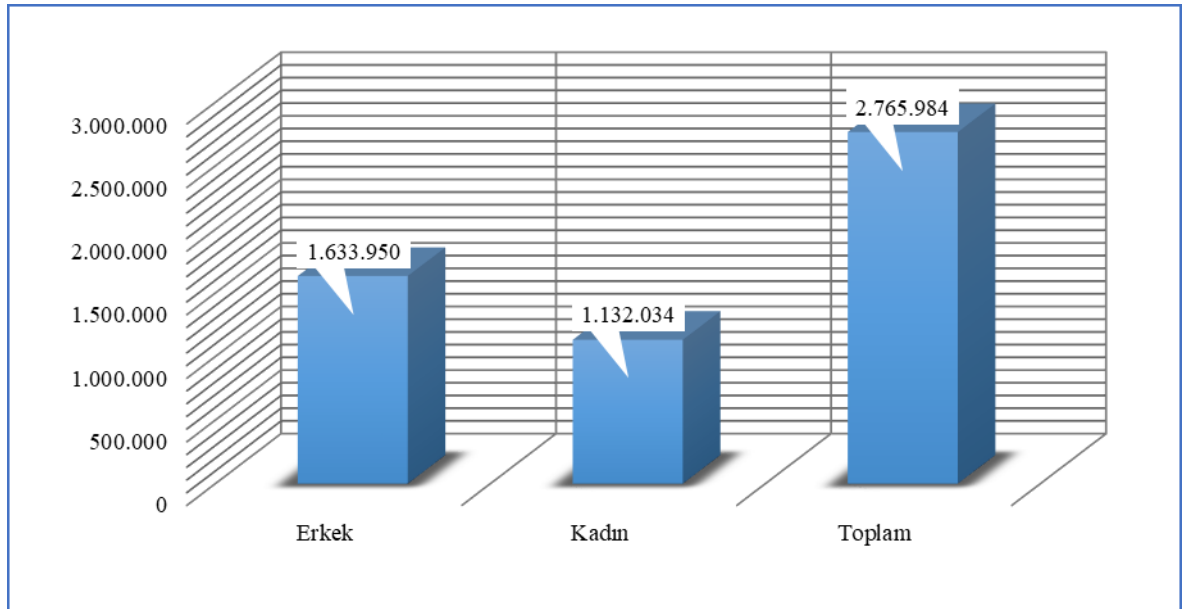
İŞKUR, iş ve meslek danışmanlığı faaliyetleri kapsamında iş arayanların farklı sektörlerde iş bulmalarına, sektörlerde yer alan işletmelerin de ihtiyaç duyduğu işgücünü temin etmelerine destek vermektedir. İŞKUR, kuruma kayıtlı ve istihdamda olmayanları aktif hale getirmek ve işgücü piyasasında istihdamlarını desteklemek amacıyla verdiği eğitimler ile bireylere “kendini tanıma, iş arama kanallarını kullanma, özgeçmiş hazırlama, iş arama ağı kurma, mülakat teknikleri, meslek ve kişilik testleri, iş arama becerilerini geliştirme, iş görüşmesi öncesi ve sonrası dikkat edilmesi gereken konular hakkında danışmanlık hizmeti vermektedir. İşsiz bireylere sunulan iş ve meslek danışmanlığı hizmetleri ile iş arayanların işgücü piyasasında kendilerini ifade edebilmelerine ve farklı sektörlerde istihdamlarına katkı sunulmaktadır. Ayrıca, işveren danışmanlığı hizmetleri kapsamında farklı sektörlerde faaliyet gösteren işyerleri ziyaret edilerek işverenlere İŞKUR hizmetleri tanıtılmakta ve işletmelerin açık iş taleplerinin karşılanmasına yardımcı olunmaktadır (İŞKUR Faaliyet Raporu, 2023: 62).

İş ve meslek danışmanlığı faaliyetleri kapsamında kuruma kayıtlı iş arayanlara ve işverenlere sonuç odaklı hizmetler sunulmaktadır. Grafik 2 incelendiğinde 2023 yılında 2 milyon 765 bin 984 kişiye bireysel danışmanlık hizmeti verildiği ve aynı yıl içinde 695 bin 536 işyerinin ziyaret edildiği görülmektedir (İŞKUR 2023 İstatistik Yıllığı).

Grafik 2. Bireysel Görüşme ve İşyeri Ziyareti, (2023)
Kaynak: İŞKUR Faaliyet Raporu, 2023: 63

Grafik 3'te görüldüğü üzere 2023 yılında 1 milyon 633 bin 950 erkek ve 1 milyon 132 bin 34 kadın ile bireysel görüşme yapılarak danışmanlık hizmeti verilmiştir. Bireysel danışmanlık hizmetleri iş arayan bireyin özgüven duygularını geliştirirken yeteneklerini, ilgilerini ve beklentilerini fark etmelerine yardımcı olmaktadır. Bireysel danışmanlık hizmetleriyle iş arayanların işgücü piyasasında kendilerini ifade edebilmelerine ve istihdamlarına katkı sunulmaktadır. Böylece farklı sektörlerde faaliyet gösteren işverenlerin de işgücü ihtiyacı karşılanmaktadır.

Grafik 3. Bireysel Görüşme, (2023)
Kaynak: İŞKUR 2023 İstatistik Yıllığı

5.2. İŞKUR’UN SEKTÖREL BAZDA İŞE YERLEŞTİRME FAALİYETLERİ

İŞKUR, sektörel bazda işverenlerden aldığı açık iş taleplerini karşılamak üzere uygun iş ile uygun kişinin buluşmasını sağlayarak aracılık faaliyeti sunmaktadır. Sunulan bu hizmet ile iş arayanlara meslek ve niteliklerine uygun iş bulunurken işverenlerin de ihtiyacı olan işgücü karşılanmaktadır. 2023 yılında 30.190’ı kamu ve 2.646,816’sı özel sektörde olmak üzere toplam 2.677,006 açık iş talebi alınmıştır. Tablo 5 incelendiğinde 2023 yılında sektörel bazda en fazla açık iş talebinin sanayi sektöründen alındığı görülmektedir. Dört ana sektörün alt kırılımlarına bakıldığında en fazla açık iş talebi imalat (1.141,685) sektöründen alınmıştır.

Tablo 5. İŞKUR’un Sektörel Bazda İşverenlerden Aldığı Açık İş Talepleri, (2023)

ANA SEKTÖR	Ekonomik Faaliyet Alanları	Kamu	Özel	Toplam
TARIM	Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	68	20.385	20.453
	Madencilik ve taş ocaklığı	3.531	18.494	22.025
SANAYİ	İmalat	1.035	1.140.650	1.141.685
	Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	6	9.962	9.968
	Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	969	9.633	10.602
İNŞAAT	İnşaat	802	169.966	170.768
	Toptan ve perakende ticaret	6	348.232	348.238
	Ulaştırma ve depolama	346	127.800	128.146
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	368	238.846	239.214
	Bilgi ve iletişim	154	21.428	21.582
	Finans ve sigorta faaliyetleri	0	11.806	11.806
HİZMET	Gayrimenkul faaliyetleri	5	12.973	12.978
	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	8.213	84.176	92.389
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	13.209	319.211	332.420
	Kamu Yönetimi ve Savunma; Zorunlu Sosyal Güvenlik	1.115	1.675	2.790
	Eğitim	165	29.151	29.316
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	175	47.380	47.555
	Kültür, sanat eğlence, dinlence ve spor	20	6.286	6.306
	Diğer hizmet faaliyetleri	3	28.653	28.656

Kaynak: İŞKUR 2023 İstatistik Yıllığı

İŞKUR, iş arayanların işgücü piyasasında işe yerleşmelerine katkı sunarken aynı zamanda istihdamın sektörel gelişimine de destek verilmektedir. 2023 yılında 16.516’sı kamu ve 1.220.510’u özel sektörde olmak üzere toplam 1.237.026 kişi İŞKUR aracılığıyla işe yerleştirilmiştir. Tablo 6 incelendiğinde 2023 yılında sektörel bazda işe yerleştirilen toplam 1 milyon 237 bin 26 kişinin büyükten küçüğe doğru sırasıyla en fazla hizmet, sanayi, inşaat ve tarım sektöründe istihdam edildikleri görülmektedir. Dört ana sektörün alt kırılımlarına bakıldığında en fazla istihdam imalat sektöründe iken en az istihdam ise gayri menkul sektöründe gerçekleşmiştir. Sağlıklı bir işgücü piyasasında açık işlerin doldurulması sektörel olarak istihdama katkı sunmaktadır. Ancak işgücünün eğitimi, işe yetiştirilmesinin külfet oluşturması, bilgi, beceri, deneyim eksikliği, iş ve ücret beklentisinin yüksek olması gibi arz ve talepten kaynaklanan nedenler bütün sektörlerde istihdamı olumsuz etkilemektedir.

Tablo 6. İŞKUR'un Sektörel Bazda İşe Yerleştirme Faaliyetleri, (2023)

ANA SEKTÖR	Ekonomik Faaliyet Alanları	İşe Yerleştirme								
		Kamu			Özel			Toplam		
		Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
TARIM	Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	72	3	75	5.249	6.289	11.538	5.321	6.292	11.613
SANAYİ	Madencilik ve taş ocakçılığı	227	5	232	9.496	379	9.875	9.723	384	10.107
	İmalat	678	45	723	310.901	161.008	471.909	311.579	161.053	472.632
	Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	8	0	8	3.568	736	4.304	3.576	736	4.312
	Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	585	128	713	1.459	526	1.985	2.044	654	2.698
İNŞAAT	İnşaat	446	97	543	83.958	6.277	90.235	84.404	6.374	90.778
HİZMET	Toptan ve perakende ticaret	1	1	2	74.577	81.974	156.551	74.578	81.975	156.553
	Ulaştırma ve Depolama	91	20	111	41.534	21.444	62.978	41.625	21.464	63.089
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	124	123	247	74.272	48.937	123.209	74.396	49.060	123.456
	Bilgi ve iletişim	795	26	821	4.268	3.741	8.009	5.063	3.767	8.830
	Finans ve sigorta faaliyetleri	1	3	4	2.388	2.701	5.089	2.389	2.704	5.093
	Gayrimenkul faaliyetleri	3	2	5	1.166	526	1.692	1.169	528	1.697
	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	2.797	1.920	4.717	19.625	15.093	34.718	22.422	17.013	39.435
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	4.755	2.279	7.034	111.395	78.952	190.347	116.150	81.231	197.381
	Kamu Yönetimi ve Savunma; Zorunlu Sosyal Güvenlik	804	164	968	938	277	1.215	1.742	441	2.183
	Eğitim	114	66	180	3.658	8.600	12.258	3.772	8.666	12.438
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	37	29	66	6.915	17.188	24.103	6.952	17.217	24.169
	Kültür, sanat eğlence, dinlence ve spor	9	5	14	1.336	805	2.141	1.345	810	2.155
	Diğer hizmet faaliyetleri	34	19	53	4.598	3.741	8.339	4.632	3.760	8.392

Kaynak: İŞKUR 2023 İstatistik Yıllığı

5.3. İŞKUR'UN SEKTÖREL BAZDA MESLEKİ EĞİTİM KURSLARI VE İŞBAŞI EĞİTİM PROGRAMLARI

Aktif istihdam politikalarını, istihdamı koruyan ve artıran politikalar bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Türkiye’de aktif işgücü politikalarının uygulayıcısı olan İŞKUR’un iş ve meslek danışmanlığı hizmeti, mesleki eğitim kursları ve işbaşı eğitim programları aktif işgücü politikaları kapsamında önemli bir yer tutmaktadır. Bu programların hedefi istihdamı korumak ve artırmaktır. Aktif istihdam politikalarının işgücü piyasasında arz ve talep dengesini sağlama, yeni istihdam alanları oluşturma ve kolay iş bulma gibi etkileri bulunmaktadır (Özpınar vd., 2011: 135).

Günümüzde küreselleşmenin yanı sıra gelişen teknolojinin birçok mesleğin değişim ve dönüşümüne neden olduğu bilinen bir gerçektir. Yıllar öncesinde el emeği ile gerçekleştirilen birçok meslek günümüzde otomasyon ve robotik sistemler yardımıyla yapılmaktadır. Dijitalleşen birçok meslek yeni istihdam alanları oluştururken aynı zamanda işgücünün nitelik ve beceri yönünden daha donanımlı hale gelmesini zorunlu kılmıştır. Bu nedenle, İŞKUR işgücü piyasasında yer alan sektörlerin ihtiyaç duyduğu mesleklerde işsiz bireylerin beceri ve niteliklerini geliştirmek ve istihdam edilebilirliklerini artırmak amacıyla mesleki eğitim kurs ve işbaşı eğitim programları düzenlemektedir (İŞKUR Faaliyet Raporu, 2020: 58).

Mesleki eğitim kursları ile işgücü piyasası ihtiyaçları doğrultusunda herhangi bir mesleği olmayan işsizlerin meslek sahibi olmaları, mesleği olan kişilerin beceri düzeylerinin geliştirilmesi, mevcut mesleklerin geçerliliğini yitirdiği durumlarda ise kişilerin yeni meslek sahibi olmaları ve işgücü piyasasına entegre olmaları sağlanmaktadır (İŞKUR Faaliyet Raporu: 2023: 55).

İşbaşı eğitim programları, kuruma kayıtlı olan işsizlerin mevcut teorik bilgilerini, mesleki deneyim kazanmak amacıyla kuruma kayıtlı olan işyerlerinde uygulama yaparak pratiğe dönüştürdükleri ve mesleki tecrübe kazandıkları eğitim programıdır. Düzenlenen bu programlar ile katılımcıların işgücü piyasasına uyumu sağlanmakta ve işverenlerin katılımcıların yeteneklerini yakından tanımalarına imkân sunmaktadır (İŞKUR Faaliyet Raporu: 2023: 56).

Tablo 7’de görüldüğü üzere 2023 yılında sektörel bazda 9.900 işbaşı eğitim ve 96 mesleki eğitim kurs programı düzenlenmiş olup bu programlardan 48.817 kişi işbaşı ve 1.654 kişi mesleki eğitim kurs programlarından olmak üzere toplam 50.471 kişi yararlanmıştır. Bu kurs ve eğitim programlarına 27.368’i kadın ve 23.103 erkek katılmıştır. Açılan programların sektörel dağılımı incelendiğinde 2023 yılında en fazla işbaşı ve mesleki eğitim kurs programlarının sanayi sektöründe daha sonra hizmet sektöründe düzenlendiği görülmektedir. Dört ana sektörün alt kırılımlarına bakıldığında ise en fazla işbaşı ve mesleki eğitim kurs programları imalat sektöründe düzenlenmiştir. 2023 yılında düzenlenen kurs ve programlardan yararlanan katılımcılar cinsiyet bazında incelendiğinde; mesleki eğitim kurslarına 1.047 erkek ve 607 kadın katılmış, işbaşı eğitim programlarına ise 22.056 erkek ve 26.761 kadın katılım sağlamıştır. Mesleki eğitim programlarından daha fazla erkekler yararlanırken işbaşı eğitim programlarında daha fazla kadınlar faydalanmıştır. Düzenlenen mesleki eğitim kurs ve işbaşı eğitim programlarından yararlananların %97’sinin işbaşı eğitim programlarına ve %3’ünün meslek eğitim kurslarına katılım sağlamışlardır. Mesleki eğitim kurs ve işbaşı eğitim programlarından yararlananların %54’ünü kadınlardan oluşmaktadır. Her iki programın genelinde kadınlar erkeklerden daha fazla katılım sağlamıştır (İŞKUR Faaliyet Raporu: 2023: 53).

İşgücü piyasasında birçok sektör bünyesinde hizmet veren işletmeler dijital dönüşüm yarışına dahil olurken yeterli teknolojik donanımına sahip uzmanlaşmış işgücünü istihdam etmektedirler. Dolayısıyla dijitalleşme çağının yaşandığı çalışma hayatında teknolojik donanımına sahip işgücü tüm sektörlerde daha kolay iş bulabilmektedir.

İŞKUR’un düzenlediği bu kurs ve programlar aynı zamanda dezavantajlı grubunda yer alan genç, kadın, engelli ve eski hükümlülerin farklı sektörlerde istihdamlarını desteklemektedir. Aktif işgücü programlarının sektörel bazda istihdamı desteklemesi nedeniyle mesleki eğitim kurs ve işbaşı eğitim programlarının teknolojik gelişmelere uyumlu olması ve daha fazla istihdam sağlayacak şekilde geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Tablo 7. Sektörlere Göre İşbaşı ve Mesleki Eğitim Programlarına Katılanlar, (2023)

ANA SEKTÖR	Ekonomik Faaliyet Alanları	İşbaşı Eğitim Programı			Mesleki Eğitim			Toplam		
		Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
TARIM	Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	57	71	128	0	0	0	57	71	128
	Madencilik ve taş ocakçılığı	14	8	22	0	0	0	14	8	22
	İmalat	18.354	20.585	38.939	328	372	700	18.682	20.957	39.639
SANAYİ	Elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtımı	20	14	34	5	5	10	25	19	44
	Su temini; kanalizasyon, atık yönetimi ve iyileştirme faaliyetleri	9	3	12	20	1	21	29	4	33
İNŞAAT	İnşaat	195	123	318	0	0	0	195	123	318
	Toptan ve perakende ticaret	20	21	41	0	0	0	20	21	41
	Ulaştırma ve depolama	340	298	638	195	5	200	535	303	838
	Konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetleri	898	1.013	1.911	0	20	20	898	1.033	1.931
	Bilgi ve iletişim	404	354	758	0	0	0	404	354	758
	Finans ve sigorta faaliyetleri	26	70	96	0	0	0	26	70	96
HİZMET	Gayrimenkul faaliyetleri	7	15	22	0	0	0	7	15	22
	Mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler	418	616	1.034	72	25	97	490	641	1.131
	İdari ve destek hizmet faaliyetleri	547	925	1.472	8	13	21	555	938	1.493
	Kamu Yönetimi ve Savunma; Zorunlu Sosyal Güvenlik	35	10	45	31	7	38	66	17	83
	Eğitim	150	687	837	352	139	491	502	826	1.328
	İnsan sağlığı ve sosyal hizmet faaliyetleri	389	1.797	2.186	3	3	6	392	1.800	2.192
	Kültür, sanat eğlence, dinlenme ve spor	10	14	24	0	0	0	10	14	24
	Diğer hizmet faaliyetleri	163	137	300	33	17	50	196	154	350

Kaynak: İŞKUR 2023 İstatistik Yıllığı

6. SONUÇ

İstihdamın sektörel bazda dağılımı ülkenin gelişmişlik düzeyini göstermektedir. Dolayısıyla, tüm sektörlerde istihdamın desteklenmesi kalkınmanın ve toplumsal refahın sağlanması için önemlidir. Ekonomide yaşanan istikrarsızlıklar, krizler ve kırılmalıklar çoğu sektörde istihdamın korunmasını ve artmasını önlerken beraberinde büyüme ve kalkınmayı da olumsuz etkilemektedir. Nüfus artışına bağlı olarak niteliksiz işgücünün artması, kayıt dışı istihdamın varlığı, ekonomik büyümenin yeterince istihdam sağlamaması vb. nedenler tüm sektörlerde istihdamı olumsuz etkilemektedir. Sektörel bazda istihdamı geliştirmek sağlıklı bir işgücü piyasasının oluşturulması ile mümkündür. Sağlıklı bir işgücü piyasasının oluşmasında ve

istihdamın sektörel bazda desteklenmesinde makro ve mikro politikaların önemli etkileri bulunmaktadır. Makro ve mikro düzeyde geliştirilen güçlü politikalar ekonomide güven ortamı oluşturmaktadır. Ekonomide oluşan güven ortamı işgücü piyasasında yerli ve yabancı sermaye yatırımlarının artmasına neden olurken sektörel bazda istihdamı desteklemektedir. Makroekonomik politikalar kapsamında para, maliye ve gelir politikalarının iyi yönetilmesinin oluşturacağı güven ortamında mikro düzeyde geliştirilecek aktif ve pasif istihdam politikaları işgücü piyasasında yer alan tüm sektörlerde istihdama katkı sunacaktır. İşgücü arzı ile işgücü talebinin bulunduğu piyasanın ekonomik ve sosyal açıdan istikrarlı olması ekonomik, sosyal, eğitim ve tarım alanında güven veren istihdam odaklı politikalara bağlıdır. Sektörel bazda yeterli önlemlerin alınması ve güçlü politikaların geliştirilmesi ile istihdamın önündeki engeller aşılabilecektir. Dolayısıyla sektörel bazda kalkınma stratejileri sektörel planlamalar ile geliştirilmeli ve desteklenmelidir. İstihdamın sektörel bazda geliştirilmesine yönelik önerler şöyle sıralanabilir:

- Sektörel bazda istihdamı destekleyen makro ve mikro düzeyde etkin ulusal istihdam politikaları geliştirilerek uygulanmalıdır. Bu bağlamda, sektörlerin rekabet edebilirliklerinin artırılması ve istihdam sağlayıcı yönlerinin geliştirilmesi, işgücü maliyetlerinin düşürülmesi, vergi indirimi, sigorta primi indirimi, kredi gibi teşvikler ile destek verilmeli ve gerekli kolaylıklar sağlanmalıdır. İstihdam teşvikleri ve devlet destekleri sektörlerde nitelikli ve kalıcı istihdamı destekleyecek şekilde sunulmalıdır. Ayrıca her ilin ve bölgenin ekonomisi, işgücü piyasasının yapısı ve özellikleri dikkate alınarak istihdamın yoğun olduğu sektörler desteklenmeli ve geliştirilmelidir. Bölgesel bazda sunulan teşvikler ile yatırımların artması beraberinde çeşitli sektörlerde istihdam sağlayacaktır.
- İşgücü piyasasında sektörlerin ihtiyaç duyduğu dijital becerilere sahip nitelikli işgücünün yetiştirilmesi amacıyla aktif işgücü programları kapsamında mesleki eğitim kurs ve işbaşı eğitim programlarının düzenlenmesine etkin bir şekilde devam edilmelidir. Sektörlerin ihtiyacını karşılayacak işgücünün teknolojik olarak mesleki eğitimler ile nitelikli hale getirilmesi istihdamı olumlu etkileyecektir. Tarım sektöründen diğer sektörlere geçiş yapacak işgücüne yönelik uygun mesleki eğitim kurs ve işbaşı eğitim programlarının düzenlenmesi, iş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinin sunulması işgücünün istihdamını kalıcı olarak destekleyecek ve sosyal uyumlarını kolaylaştıracaktır. Ayrıca tarım sektöründen ayrılan işgücünün toplum yararına programlardan yararlandırılmaları çözülmenin istihdam üzerindeki olumsuz etkisini azaltacaktır.
- İstihdam deposu olarak bilinen tarım sektörünün desteklenmesi işgücünün kent merkezlerine yığılmasını önleyecektir. Dolayısıyla, tarım sektöründe kronikleşen sorunların zamanında çözülmesi, verimliliğin ve rekabet gücünün artırılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda devletin bilimsel ve teknolojik eğitimlerin yanı sıra tohum, gübre, enerji desteği, yem desteği, pazara ulaşabilme ve pazarlama gibi konularda sunacağı destek ve teşvikler ile tarım sektöründe yaşanan sorunlar çözülecektir. Tarım sektöründe istihdam sağlayan büyümeye ve tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesine önem verilmelidir. Bu bağlamda üretim faktörleri etkin kullanılarak üretim faaliyetleri ve üretim hacmi arttırılmalıdır. Tarım sektörünün dünya pazarında rekabet edebilirliği sağlanmalıdır. Bu tür teşvik ve destekler tarım sektöründe istihdamı kalıcı hale getirecektir. Katma değeri yüksek teknoloji odaklı politikaların uygulanması gençlerin bu sektöre ilgilerini arttıracaktır. Ayrıca tarım sektöründe istihdamı artırmak amacıyla aracılık faaliyetleri daha etkin bir şekilde yürütülmelidir.
- Tüm sektörlerde istihdamı artırmak ve kalıcılığını sağlamak amacıyla yerel yönetimler, üniversiteler, işçi ve işveren örgütleri, meslek odaları, sivil toplum kuruluşları gibi aktörlerin bir araya gelerek sektörel yatırım ve istihdamı destekleyici yönde işbirliği içerisinde olmaları güçlü ve istikrarlı bir işgücü piyasası için önem arz etmektedir. Böyle bir piyasada yer alan işverenlerin ve

işgücünün sorumluluklarını yerine getirmeleri, sektörel bazdaki değişim ve gelişmelere yeteneksel olarak uyum sağlamaları istihdamı kalıcı hale getirecektir.

- İstihdamın sektörel bazda geliştirilmesi amacıyla SWOT analizi yapılmalıdır. Bu kapsamda sektörlerin güçlü ve zayıf yönlerinin, fırsat ve tehditlerin neler olduğunun bilinmesi istihdama katkı sunacaktır. Bu bağlamda farklı sektörlerde yer alan işletmelerin kurumsallaşmaya önem vermeleri, çalışma süreleri ve şartlarını iyileştirmeleri, özendirici program ve uygulamalar ile işgücünü daha verimli hale getirmeleri sektörel bazda istihdamı olumlu yönde etkileyecektir. Ayrıca sektörel bazdaki kayıt dışı istihdamı kayıt altına almaya katkı sunacaktır.

İşgücü piyasasında arz ve talep dengesini sağlamak amacıyla sanal istihdam fuarlarının sektörel bazda daha etkin bir şekilde düzenlenmesi istihdamı destekleyecektir. Çalışma hayatında nitelikli işgücünün sektörler hakkında bilgi sahibi olmalarını ve iş bulmalarını sağlamak, sektörlerde yer alan işletmelerin de nitelikli işgücüne erişimlerini kolaylaştırmak amacıyla düzenlenen kariyer günü faaliyetleri daha etkin bir şekilde düzenlenmelidir.

Hakem Değerlendirmesi: Çift Taraflı Kör Hakemlik.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

İntihal Denetimi: Yapıldı.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Referee Evaluation: Double-Blind Refereeing.

Conflict of Interest: The author declared that they have no conflict of interest.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Plagiarism Check: Done.

Ethics Committee Approval: This study does not require ethics committee approval.

KAYNAKÇA

- Akbıyık, N. (2011). Malatya’da Çalışan Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyal ve Ekonomik Sorunlarının İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (36), 132-154.
- Akcan, M. B. ve Azazi, H. (2022). İstihdam Oluşturmayan Büyümenin Sektörel Analizi: Türkiye Örneği. *Journal of Management and Economics Research*, 20(1), 227-246.
- Akıncı, M. ve Yılmaz, Ö. (2013). Türkiye’de Sektörel İstihdam ve Bölgesel Kalkınma İlişkisi: SHIFT-SHARE (Değişim Payı) Analizi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*. 63(2), 25-51.
- Gül, E., Ekinci, A. ve Konya, S. (2009). Türkiye’de İstihdam Politikaları: Yapısal Bir Analiz. Bursa: Ekin Yayınevi.
- İŞKUR Faaliyet Raporu. (2020). Aktif İşgücü Hizmetlerine İlişkin Faaliyetler. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü. Ankara.
- İŞKUR Faaliyet Raporu. (2022). Aktif İşgücü Hizmetlerine İlişkin Faaliyetler. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü. Ankara.
- İŞKUR, (2021), “Onbirinci Olağan Genel Kurul Çalışma Raporu”, Türkiye İş Kurumu, Ankara.
- İŞKUR Faaliyet Raporu. (2023). Aktif İşgücü Hizmetlerine İlişkin Faaliyetler. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü. Ankara.
- İŞKUR, (2023) “İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulları Faaliyet Raporu”, Türkiye İş Kurumu, Ankara.
- İŞKUR, (2023). İstatistik Yıllığı. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü. Ankara.
- İŞKUR, (2023), “İşgücü Piyasası Araştırması Türkiye Raporu (İPA)”, Türkiye İş Kurumu, Ankara.
- Özpınar, Ş., Demir, Ö., Keskin, S., ve Keskin, S. (2011). Türkiye’de İstihdamın Yapısının Değerlendirilmesi (2000-2010). *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 3(2), 133-142.
- Şahin, M. T., Yılmaz, M., ve Varol, Ç. (2018). Ekonomik Faaliyet Kolu Tanımlama ve Sınıflandırma Önerisi: Bilgi Yoğun İş Hizmetleri (BYİH). *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 16(2), 239-258.
- Taşıyürek, S. (2016). Tarım Raporu. Ekonomik ve Sosyal Düşünce Araştırma ve Geliştirme Vakfı. Ankara.
- TDK. (2024). Sektör. 01.06.2024 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı.
- Telli Üçler, Y. (2022). Türkiye’de Sektörler İtibari ile İstihdam Büyüme İlişkisi. *Pearson Journal*. 7(21), 148-160.
- Tüfekçi, A., Şahin, S., Gültekin, E., ve Temiz, M. (2016). Türkiye’de İstihdamın Sektörel Belirleyicileri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)*. 8(14), 89-95.
- TÜİK, (2024). Sektörlere Göre İstihdam Edilenler. 02.06.2024 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2023-53521> adresinden alındı.
- Uğurlu, A. (2015). *Türkiye’de Sanayi ve Hizmet Sektörlerinin Büyüme ve İstihdama Katkıları: Girdi-Çıktı Analizi*. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin
- Yaprak, Ş. (2009). *Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de İstihdam Sorunu*, Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi II, ss. 501-516.
- Zaim, S. (1997). *Çalışma Ekonomisi (10. Baskı)*. İstanbul: Filiz Yayınevi.